

Nedelja razgovora o perspektivama za Balkan

KRIZA *i alternative*

Ponedeljak, 30. septembar -
nedelja, 6. oktobar 2013.

Ekonomска криза

Periferizacija Balkana

Протести на Балкану

Радничка класа у транзицији

Bogatstvo i siromaštvo

Reproduktivni rad

Ekonomски положај јена

Леве альтернативе

Izložba

It's the Political Economy, Stupid

Centar za kulturnu dekontaminaciju,
Павиљон Вељковић, Бирчанинова 21, Београд

Sadržaj

---

1. Kriza i alternative.....4

Nedelja razgovora
o perspektivama
za Balkan

2. Program.....8

3. Biografije.....28

4. Katalog Izložbe.....37

It's the Political
Economy, Stupid

Organizacija:

Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe

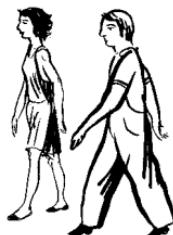
www.rosalux.rs

Dizajn:

škart

Kriza i alternative

**Nedelja razgovora
o perspektivama
za Balkan**

Evropa se nalazi u dubokoj ekonomskoj i političkoj krizi. Od kolapsa finansijskog sistema 2007. godine najveći deo evropske privrede je u recesiji ili stagnaciji. Stope nezaposlenosti rastu, a siromaštvo zahvata i najrazvijenije države zapadne Evrope. Najugroženiji delovi stanovništva su mlađi, penzioneri, žene i imigranti. Situacija nije mnogo bolja ni za radnike i radnice, niti srednje slojeve.

Odgovor vladajućih elita na krizu je zaoštravanje neoliberalne politike. Nameće se tzv. fiskalna disciplina kojom se smanjuju socijalna davanja, investicije u javni sektor, zdravstvo, obrazovanje i infrastrukturu. Istovremeno se pojačava pritisak za privatizacijom preostalih javnih preduzeća i uvođenjem fleksibilnih radnih odnosa na štetu zaposlenih.

Neoliberalna politika tako ne rešava probleme koje je kriza izazvala, nego ih kroz čitav niz mera prebacuje na pleća običnih ljudi. Negativni efekti neoliberalnih mera štednje (austerity measures) najbolje se mogu videti na primerima Grčke, Španije i Portugala. Uprkos tome što se tamo već godinama primenjuju „sanacijske mere“ po receptu Evropske komisije, Evropske centralne banke i Međunarodnog monetarnog fonda (tzv. Trojke), privrede ovih zemalja zapadaju sve dublje i dublje u recesiju.

Političke posledice krize podjednako su zabrinjavajuće. Primenom mera štednje značajno je sužen i domen suverenog i demokratskog odlučivanja. Parlamenti gube moć odlučivanja o budžetu, a na čelo vlada postavljaju se tzv. eksperti koji implementiraju politiku Trojke. Suprotstavljeni interesi zemalja evropskog centra i periferije na ivici su da proizvedu ozbiljne političke konflikte. Nacionalizam, šovinizam i rasizam su u konstantnom porastu.

Na drugoj strani, širom kontinenta stasavaju socijalni pokreti koji traže progresivna, demokratska, solidarna i održiva rešenja. U proteklih nekoliko godina je održano više od dvadeset generalnih štrajkova, mahom u zemljama južne Evrope, ali i u Francuskoj i Belgiji. Sindikati su 14. novembra 2012. organizovali prvi Evropski dan akcije i solidarnosti, u kojem je u preko dvadeset zemalja učestvovalo više miliona ljudi. Mreža evropskih socijalnih pokreta, nevladinih organizacija, naučnih instituta i sindikata, okupljenih oko alternativnog samita (Alter Summit) u junu ove godine, u Atini, su izglasali „narodni manifest“ kojim se zahteva jedna demokratska, socijalna, ekološka i feministička Evropa.

Kriza je ostavila naročito pogubne posledice na ovim prostorima. Priroda ekonomskih problema i

društvenih posledica tekuće krize na Balkanu slična je situaciji u drugim zemljama na evropskoj periferiji. Međutim, reakcije su različite. Iako je tokom protekle dve godine bilo socijalnih mobilizacija u Rumuniji, Sloveniji, Bugarskoj i drugim balkanskim zemljama, one nisu uspele da artikulišu političke, socijalne i ekonomske alternative. Često je samo reč o reaktivnim protestima protiv simptomskih problema, poput korupcije ili poskupljenja cena životnih namirnica, a diskusije o političkim alternativama još se odvijaju samo na marginama. Komunikacija između socijalnih pokreta na Balkanu i onih u južnoj i zapadnoj Evropi tek se uspostavlja.

U nedelji razgovora o krizi i alternativama, Rosa Luxemburg Stiftung želi da otvorи prostor za diskusiju o uzrocima ekonomske krize i protestnim pokretima u Evropi i specifičnostima situacije na Balkanu.

Program

● **Ponedeljak, 30. septembar**

18:00-19:30

**Otvaranje izložbe
„It's the Political
Economy, Stupid“**

20:30

**Osveženje u dvorištu
CZKD**

Izložba *It's the Political Economy, Stupid* (To je politička ekonomija, Tupane), povezuje grupu renomiranih internacionalnih umetnika, koji se sadašnjom krizom bave na utemeljen i kritički način. Izložba se sastoji od video radova, instalacija i printova.

Umesto da prečutno prihvati aktuelne probleme, ova izložba nas pita nije li došlo vreme da se odupremo disciplinujućem diktatu kapitalističke logike i da, uz pomoć umetnosti, započnemo spasavanje samog pojma društvenog. Izložbu su osmislili umetnik iz Beča, Oliver Ressler i kurator i pisac iz Njujorka, Gregory Sholette. *It's the Political Economy, Stupid* se premijerno predstavlja u Srbiji, nakon uspešnih gostovanja u Grčkoj, SAD i Finskoj.

Kuratori i autori izložbe: Oliver Ressler & Gregory Sholette.

Predstavljanje programa, izložbe, umetnika i razgovor o politici vizuelne reprezentacije krize i protesta

Učestvuju:

**Noel Douglas (London),
Grupa ŠKART (Beograd),
Udruženje Kurs (Beograd)**

Moderiraju:

Boris Kanzleiter, Vladan Jeremić

Simultani prevod: Engleski – Srpski

● Utorka, 1. oktobar

12:00-18:00

Izložba „It's the
Political Economy,
Stupid“

18:30-20:30

**Panel
diskusija
„Ekonomска
kriza u Evropi i
periferizacija
Balkana“**

**20:30
Osveženje u
dvorištu CZKD**

Globalna ekonomska i finansijska kriza se u Evropi manifestovala kao kriza javnog duga, kao kriza Evropske monetarne unije, ali i kao kriza evropskih integracija. Politike mera štednje, oko kojih vlada konsenzus među vladajućim elitama i koje bi trebalo da stabilizuju dalje poniranje obodnih evropskih privreda, jasno pokazuju svoju nedelotvornost. Kako levica objašnjava uzroke krize u Evropskoj uniji, kakva rešenja predlaže i kakve su socio-ekonomske perspektive Balkana, glavna su pitanja ovog panela. Povod ove diskusije je objavlјivanje drugog, dopunjeno izdanja zbornika „Kriza, odgovori, levica“ u redakciji Rosa Luxemburg Stiftunga.

Učestvuju:

Michel Husson (Pariz)

Gabriel Sakellaridis (Atina)

Marko Kostanić (Zagreb)

Moderira:

Alpar Lošonc

Simultani prevod: Engleski – Srpski

● **Sreda, 2. oktobar**

12:00-16:30

Izložba „It's the
Political Economy,
Stupid“

17:00-19:00

Panel diskusija
„Protesti na
Balkanu – problemi
artikulacije“

19:00-20:00

Kafe pauza

U Rumuniji, Sloveniji, Bugarskoj, ali i drugim balkanskim zemljama tokom proteklih godina izbili su značajni socijalni protesti. Povodi su bili poskupljenje cena životnih namirnica, mere štednje, korupcija, autoritarizam i arogancija vladajućih političkih elita. Oblici protesta delimično liče na pokrete u južnim i zapadnim evropskim zemalja. Često su spontani i koriste se socijalnim mrežama i internetom kao sredstvima za mobilizaciju. Međutim, diskusije u protestnim pokretima uspevaju samo delimično da artikulišu političke alternative. Kako izgledaju protesti na Balkanu i šta su glavni problemi?

Učestvuju:

**Sašo Furlan (Ljubljana),
Mariya Ivancheva (Sofija, Budimpešta)**

Moderira:

Vuk Vuković

Simultani prevod: Engleski – Srpski

Sreda, 2. oktobar

20:00-21:30

**Predstavljanje
studije „Radnička
klasa Srbije u
tranziciji
1988-2013“**

21:30

**Osveženje u dvorištu
CZKD**

U studiji „Radnička klasa Srbije u tranziciji 1988-2013“, polazeći od položaja radništva, autor Goran Musić dotiče se nekih od najsloženijih društveno-ekonomskih procesa u srbijanskom društvu: od uspona nacionalizma kasnih 80-ih, preko privrednog kolapsa i deindustrializacije za vreme ratova 90-ih, pa sve do „tranzicionog“ preobražaja i ustoličenja neoliberalizma kao dominantnog ideološkog usmerenja u srbijanskoj politici tokom prve decenije 21. veka. Ključno pitanje za autora jeste na koji način su pomenuti procesi uticali na svest radništva, kao i različite oblike artikulacije njihove borbe za preživljavanje.

Učestvuju:

**Goran Musić (Beč, Beograd),
Branislav Markuš (Zrenjanin)**

Moderira:

Krunoslav Stojaković

- **Četvrtak, 3. oktobar**

12:00-18:00

Izložba „It's the
Political Economy,
Stupid“

18:00-20:00

**Panel diskusija
„Bogatstvo i
siromaštvo:
Studije slučaja o
socijalnoj
polarizaciji u
Sloveniji i
Makedoniji“**

20:00

**Osveženje u dvorištu
CZKD**

Dok je u čitavoj Evropi sve više ljudi pogodenih siromaštvom, privatno bogatstvo vrlo uskog sloja istovremeno je sve veće - približno 10% Evropljana poseduje između 60% i 70% ukupnog bogatstva Evrope. Na ovom panelu ćemo prestaviti dva kritička empirijska istraživanja o distribuciji bogatstva i siromaštva na slučajevima koji su paradigmatični za balkanski region. Slovenija, koja je dugo slavljenata kao „najuspešnija tranziciona priča“, u poslednjih se nekoliko godina, kroz strukturne reforme i ekonomsku krizu, suočava sa ozbiljnim socijalnim problemima: značajnim povećanjem nezaposlenosti i siromaštva. Istovremeno, u Makedoniji, koja u proteklom periodu beleži relativan privredni rast, jaz između najbogatijih i najsrpskih je u neprestanom porastu i jedan je od najviših u Evropi. Autori studija će posebno problematizovati dominantni diskurs o siromaštvu i otvarati pitanja o metodu istraživanja.

Učestvuju:

Primož Krašovec (Ljubljana),
Zdravko Saveski (Skoplje),
Artan Sadiku (Skoplje)

Moderira:

Vladimir Simović

Simultani prevod: Engleski – Srpski

● Petak, 4. oktobar

12:00-18:00

Izložba „It's the
Political Economy,
Stupid“

18:00-20:00

Panel diskusija
„Reproaktivni
rad i posledice
krize na
ekonomski
položaj žena“

20:00

Osveženje u dvorištu
CZKD

Neoliberalni udar na javni sektor dvostruko je uticao na pogoršanje ekonomskog položaja žena: porastom nezaposlenosti i većim opterećenjem u kući i porodici. Evropska unija i međunarodne institucije poput MMF-a i Svetske banke nude i neoliberalne odgovore – promovisanje mikrokredita i fleksibilnih radnih odnosa, privatizaciju poslova nege i brige. Na ovom panelu razgovaraćemo o dvostrukoj potlačenosti žena, koja je dodatno intenzivirana tekućom krizom. Analiziraćemo promene u sferi kućnog, neplaćenog, reproduktivnog rada i kako one idu ruku pod ruku sa procesima retradicionalizacije, (p)održavajući kapitalistički status quo. Ispitaćemo kakva je pozicija žena na tržištu rada i kakva struktorna rešenja nude mainstream „feministički“ projekti.

Učestvuju:

Lilijana Burcar (Ljubljana),
Dora Levačić (Zagreb),
Vedrana Bibić (Zagreb)

Moderira:

Ksenija Forca

Simultani prevod: Engleski – Srpski

● Subota, 5. oktobar

12:00-16:30

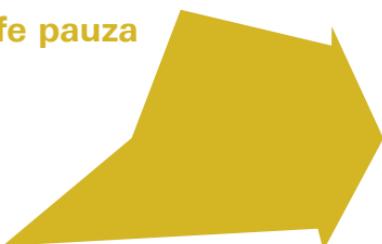
Izložba „It's the
Political Economy,
Stupid”

17:00-18:30

**Diskusija „Kriza
u Evropi i leve
alternative”**

18:30 - 19:00

Kafe pauza

Kriza neoliberalne politike u Evropi je očigledna. Ali kakve bi alternative trebale biti? Ovo predavanje će pružiti uvid u diskusije između levo orijentisanih političkih aktera i socijalnih pokreta u Evropskoj uniji. Pokrenuće se pitanje kakva bi mogla biti demokratska, socijalna, ekološka i feministička Evropa. Takođe, u predavanju će se dati i pregled aktera koji učestvuju u borbi za jednu progresivnu Evropu, ali osvetliće se i glavni problemi sa kojima se suočavaju.

Učestvuje:

Klaus Sühl (Brisel)

Moderira:

Boris Kanzleiter

Simultani prevod: Engleski – Srpski

Subota, 5. oktobar

19:00-21:00

**Panel diskusija:
„Balkanski
Forum – mesto
okupljanja nove
levice“**

21:00

**Osveženje u dvorištu
CZKD**

Drugi po redu „Balkanski Forum“, koji je u maju održan u okviru ovogodišnjeg Subversive festivala u Zagrebu, okupio je na desetine organizacija sa Balkana. Rasprave su se vodile o budućnosti Balkana i progresivnih snaga u borbi protiv ekonomске devastacije i koruptivnih institucija predstavničke demokratije, ali i rasta nacionalizma. Šest radnih grupa je ponudilo svoje analize demokratizacije i participacije, radničkih borbi, pola i klasne ravnopravnosti, novih ekonomskih modela, zajedničkih i javnih dobara i medija i javne sfere. Kakvi su zaključci i kakve su perspektive zajedničkog, panbalkanskog rada na formulisanju održivih socio-ekonomskih alternativa?

Učestvuju:

Boris Postnikov (Zagreb),
Andrea Milat (Zagreb)

Moderira:

Ana Veselinović

● Nedelja, 6. oktobar

12:00-18:00

Izložba „It's the Political Economy, Stupid“

Biografije

Noel Douglas (London) je umetnik i dizajner koji radi u širokom rasponu medija. Njegov fokus su estetika i politika te kreativno korišćenje grafike i umetnosti u socijalnim pokretima. Noel je predavač na Cluster Leader Graphic Arts, University of Bedfordshire.

ŠKART (Beograd) je eksperimentalni umetničko-dizajnerski kolektiv kojeg čine Dragan Protić i Đorđe Balmazović, osnovan je 1990. godine na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu.

Udruženje KURS (Beograd) je osnovano 2010. godine u Beogradu. Ciljevi udruženja su promovisanje kritičkih umetničkih praksi, poboljšanje uslova kulturne i umetničke produkcije, zalaganje za očuvanje domena kulture i obrazovanja u sferi javnog dobra, proučavanje proizvodnih odnosa u kulturi i umetnosti, proučavanje javnog prostora i delovanja umetnika u javnom prostoru.

Michel Husson (Pariz) je francuski ekonomista i statističar. Na sindikatima bliskom pariskom Institutu za ekonomski i društveni istraživanja (Institut de recherches économiques et sociales - Ires) vodi odeljenje koje je se bavi pitanjima zapošljavanja.

Član je naučnog saveta ATTAC-a i Fondacije Kopernik (Fondation Copernik), nezavisnog levog think-tanka. Rođen je u Lionu 1949. godine.

Marko Kostanić (Zagreb) je publicista, aktivista i suosnivač Centra za radničke studije iz Zagreba. Objavljuje i uređuje političke i društvene analize i komentare u časopisima i portalima te učestvuje na raznim konferencijama u regiji. Fokusiran je na teme postsocijalističke restauracije kapitalizma i situacije na levici.

Gabriel Sakellaridis (Atina) je ekonomista i doktorant na atinskom Univerzitetu. Član je Saveta Instituta Nicos Poulantzas u Atini.

Sašo Furlan (Ljubljana) je student političkih nauka na ljubljanskom univerzitetu. Član je Delavsko-punkerske univerze (DPU) i istraživač na Inštitutu za delavske studije u Ljubljani.

Mariya Ivancheva (Sofija, Budimpešta) je doktorantkinja sociologije i antropologije na budimpeštanskom Central European University. Istražuje reforme visokog obrazovanja u bolivarskoj Venecueli. Članica je kolektiva Društveni centar Haspel i učestvuje u projektima Nove leve perspektive (New Left Perspectives) i Transeuropa festivala u Sofiji.

Goran Musić (Beč, Beograd) je rođen u Beogradu (1981), gde je diplomirao na Ekonomskom fakultetu. Trenutno se bavi istraživanjem radničkih štrajkova u poznom jugoslovenskom socijalizmu pri odseku za istoriju Evropskog univerzitetskog instituta u Firenci. Aktivan učesnik raznih inicijativa za studentska i radnička prava u Srbiji. Član uredništva internet portala Crvena Kritika.

Branislav Markuš (Zrenjanin) je rođen 1964. u Zrenjaninu. Bivši radnik Jugoremedije, predsednik Skupštine poverilaca Jugoremedije u stečaju i predsednik UG Ravnopravnost. U borbi oko Jugoremedije je uključen od prvog dana u štrajkovima, a nakon povratka radnika 2007. godine izabran je u radnički upravni odbor fabrike. Branislav Markuš je 2008. bio predsednik odborničke grupe radničke partije Pokret Ravnopravnost u skupštini u Zrenjaninu.

Primož Krašovec (Ljubljana), dr sci. sociologije, nezavisni je istraživač, prevodilac, urednik (izdavačka kuća Naprej! i časopis „Borec“) i pisac iz Ljubljane. Član je Inicijative za demokratski socijalizam. Na putu je habilitacije za docenta na ljubljanskom Filozofskom fakultetu, odseku za sociologiju kulture. Bavi se radnom teorijom vrednosti, ulogom znanja u kasnom kapitalizmu i uticajem tehnološkog razvoja na društvo i ekonomiju.

Zdravko Saveski (Skoplje) (1976), doktor političkih nauka i profesor na FON Univerzitetu u Skoplju. Član je levog pokreta Solidarnost i predsednik sindikata na FON Univerzitetu. Autor je knjiga „Demokratija: modeli i dileme“ (2011) i „Izvan jednoumlja: ponovno otkrivanje levice“ (2006), koautor istraživanja „Devalvacija rada: analiza zakona o radu u periodu tranzicije“ (2010) i urednik knjige „Štrajk: iskustva i situacije“ (2011).

Artan Sadiku (Skoplje) rođen je u Tetovu, živeo i radio u Nemačkoj i Holandiji. Poslednjih pet godina živi i radi u Skoplju. Artan je aktivista i student doktorskih studija političke filozofije. Njegova glavna interesovanja vezana su za marksizam i kritičku teoriju, teorije kulture, feminizam i radikalne prakse u politici i umetnosti. Radi na Institutu društvenih i humanističkih nauka u Skoplju, gde predaje na odeljenju za rod i kulturu. Aktivan je član levog pokreta Solidarnost i Kulturnog kluba Sindikat.

Lilijana Burcar (Ljubljana), docentkinja na Fakultetu umetnosti u Ljubljani, bavi se angažovanom postoklonijalnom, savremenom britanskom i američkom književnosti. Njena istraživanja vezana su za feminističku teoriju, neokolonijalizam/neoimperijalizam i antikapitalizam.

Dora Levačić (Zagreb) apsolventkinja je sociologinja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i završila je obrazovni program zagrebačkog Centra za ženske studije. Uređuje, piše i prevodi za časopis „Diskrepancija“ i portal Slobodni Filozofski te sarađuje na nekoliko projekata udruženja Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju (BRID).

Vedrana Bibić (Zagreb) je rođena 1985. u Splitu. Koordinatorka je Subversive Festivala i članica Baze za radničku inicijativu i demokratizaciju. U sklopu zagrebačkog feminističkog fronta bavi se pitanjima žena i rada te ženskog sindikalizma.

Klaus Sühl (Brisel) je politikolog i direktor kancelarije Rosa Luxemburg Stiftung u Briselu. U periodu 1996-2001. vodio je Evropski informativni centar u kući Jean-Monneta u Berlinu (Europäischen Informationszentrums im Jean-Monnet-Haus). Od 2001. do 2006. je bio državni sekretar u pokrajinskoj vladi u Meklenburg - Zapadna Pomeranija. Na lokalnim izborima 2008. godine je bio kandidat partije Die Linke (Levica) za gradonačelnika Drezdena.

Boris Postnikov (Zagreb) rođen je 1979. u Splitu. Živi u Zagrebu. Publicista, esejista i književni kritičar, objavljuje u regionalnim medijima. Bio je glavni urednik dvonedeljnika „Zarez“ (2009–2013), uređuje

emisiju „Pojmovnik postjugoslavenske književnosti“ na Trećem programu Hrvatskog radija, radi u Ministarstvu kulture. Objavio zbirku književnih kritika i eseja „Postjugoslavenska književnost?“ (2012) i zbirku medijskih kritika „Nekoliko poruka naših sponzora“ (2013).

Andrea Milat (Zagreb) rođena je 1982. u Zadru. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završava magisterski stupanj lingvistike i indologije. Bavi se novinarstvom i prevodenjem. U studentskim dana- ma bavila se studentskim aktivizmom i članica je sindikata Akademска solidarnost. Takođe je članica medijske zadruge KopMedija koja objavljuje hrvatsko izdanje „Le Monde Diplomatique“ i jedna je od članica programskog tima Subversive Festivala.

It's the Political Economy, Stupid

Kuratori i autori izložbe:

Oliver Ressler & Gregory Sholette

Umetnici i umetnice:

**Zanny Begg & Oliver Ressler / Filippo
Berta / Libia Castro & Ólafur Ólafsson /
Julia Christensen / Paolo Cirio / Noel
Douglas / Field Work / Yevgeniy Fiks,
Olga Kopenkina, Alexandra Lerman /
flo6x8 / Melanie Gilligan / Jan Peter
Hammer / Alicia Herrero / Institute for
Wishful Thinking / Sherry Millner & Ernie
Larsen / Isa Rosenberger / Dread Scott**

Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe sa zadovoljstvom organizuje gostovanje izložbe „It's the political economy, Stupid” (To je politička ekonomija, Tupane). Izložba povezuje grupu renomiranih međunarodnih umetnika, koji se u svojim video radovima, instalacijama i printovima sadašnjom krizom bave na utemeljen i kritički način.

Izložbu su osmislili umetnik iz Beča Oliver Ressler i kurator i pisac iz Njujorka Gregory Sholette. *It's the political economy, Stupid* se premijerno predstavlja u Srbiji, nakon uspešnih gostovanja u Grčkoj, SAD, Austriji i Finskoj. Njihovom intervencijom u slogan: „To je ekonomija, tupane (It's the economy, stupid)”, koji je korišćen izbornoj kampanji predsedničkog kandidata Billa Clinton-a 1992, nastao je naslov izložbe.

Savremeni umetnici danas obično izbegavaju da obrađuju pitanja krize i kapitalizma u svetu, pa je ova izložba izuzetak, jer su se u njoj međunarodni umetnici različitih generacija uvhatili u koštac sa problemima reprezentacije kapitala, krize i otpora. Njihovi radovi su pokrenuti potrebom da se hitno odgovori na krizu koje smo svedoci.

Ekomska kriza s kojom se danas suočavamo postala je i velika kriza reprezentativne demokratije.

Sama ideja moderne nacionalne države ugrožena je deteritorijalizacijom protoka finansijskog kapitala, koji sve što je nekada bilo čvrsto rastače u sirovinu za tržišne spekulacije. I društveni poredak i ostvarivanje vlasti sa svojim arhaičnim obećavanjem bezbednosti i sreće postali su svojevrsna moderna ruševina.

Umesto da prečutno prihvati aktuelne probleme, ova izložba nas pita nije li došlo vreme da se odupremo disciplinujućem diktatu kapitalističke logike i da, uz pomoć umetnosti, započnemo spasavanje samog društvenog.

Istoimena publikacija u izdanju Pluto Pressa prati izložbu, sa detaljnim analizama umetničkih radova i teorijskom kontekstualizacijom reprezentacije krize i kapitala. Autorke i autori tekstova su su Slavoj Žižek, David Graeber, Judith Butler, Brian Holmes i drugi. U knjizi se kombinuju umetnički odgovori na globalne ekonomski probleme i analize vodećih radikalnih teoretičarki i teoretičara, te proširuju granice kritičnog pristupa finansijskom slomu i njegovim posledicama.

Radovi su ustupljeni ljubaznošću umetnika i umetnica, kao i Supportico Lopez Gallery iz Berlina kojima se ovom prilikom zahvaljujemo.

Zanny Begg & Oliver Ressler

The Bull Laid Bear, 2012.

Video, 24 minuta

The Bull Laid Bear*¹, drugi zajednički film Olivera Resslera i Zanny Begg, „ogoljava“ ekonomsku recesiju (bear market) koja se skriva iza svakog buma (bull market). Film kombinuje intervjue sa četvoro američkih ekonomista i aktivista, uz animacije crteža, kako bi izgradio kvazifikacioni kriminalni svet gangsterskih bankara i korumpiranih sudova. *The Bull Laid Bear* dovodi u pitanje kolektivno „verovanje“ u finansijska tržišta, razotkrivajući odgovornost za finansijski slom 2008. godine i posmatrajući kovitlanje ekonomske krize u Evropi i šire.

*Radi se o teško prevodivoj igri reči: *to lay bare* = ogoliti, razgoliti, *bear market* = pad cena na berzi, *bull market* = rast cena na berzi.

Zanny Begg je rođena 1972. godine u Melburnu, u Australiji. Živi i radi u Sidneju.

Oliver Ressler je rođen 1970. godine u Štajerskoj, u Austriji. Živi i radi u Beču.

<http://www.zannybegg.com>

<http://www.ressler.at>

citi

Filippo Berta

Homo Homini Lupus, 2011.

Video, 3 minuta

Latinska izreka *homo homini lupus est* sažima pesimističko shvatanje ljudske prirode, čiji se odjek pronosio kroz vekove, ostavljajući svoj trag u filozofiji i popularnoj kulturi. Filippo Berta doslovno preuzima ovu izreku, služeći se slikom čopora vukova. Smešteni u hladni predeo koji podseća na mesečevu površinu, lišeni prostorno-vremenskih referenci, vukovi se otimaju oko nečega što nije ni plen niti nešto vezano za njihovo preživljavanje. Ono što nas uznenimira je upravo to što je predmet oko koga se otimaju sasvim nevažan za njih. Simbolično, taj predmet je italijanska zastava.

Filippo Berta je rođen 1977. godine u Bergamu, u Italiji, gde živi i radi.

<http://filippoberta.blogspot.com/>

Libia Castro & Ólafur Ólafsson

Lobisti (Lobbyists), 2009.

Video, 16 minuta

Umetnici su pratili lobiste i aktiviste u njihovom radnom okruženju, istražujući okolnosti i vrtlog koji se stvara oko njihovih aktivnosti u Briselu i Strazburi. U pripremama za svoj rad proučavali su istorijske i savremene izvore koji su formirali figuru i zanimanje lobiste. Razgovarali su i snimali razne osobe povezane s lobističkim udruženjima, NVO i građanskim grupama za monitoring institucija. Namena umetnika je da osvetle ulogu lobiste u kontekstu najnovijih trendova evropskih politika i prikažu date aktivnosti koje ih ilustruju.

Libia Castro & Ólafur Ólafsson rade zajedno od 1997. godine. Žive i rade u Berlinu i Roterdamu.

<http://www.libia-olafur.com>

Julia Christensen

Kako zajednice ponovo upotrebljavaju Velike kutije
(How Communities are Reusing the Big Box) od
2003. godine

Slide show

Širom Sjedinjenih Država, korporacije kao Walmart često napuštaju stara zdanja radi preseljenja u veća. Uz dokumentaristički pristup, Julia Christensen već čitavu deceniju istražuje preobražaj kroz koji su prošla ova napuštena zdanja tržnih centara: jedan napušteni prostor je postao autoput, drugi je pretvoren u obdanište, a treći pak u narodnu biblioteku. Umetnica dokumentuje načine na koji zajednice prisvajaju napuštene globalne korporativne prostore i proglašava ih kolektivnim i javnim prostorima.

Julia Christensen je rođena 1976. godine u Sent Luisu, u Misuriju. Živi i radi Oberlinu, u Ohaju, SAD.

<http://www.juliachristensen.com>

MAINLANDS PLAZA

9001-9185

POST OFFICE	SCREEN TEST
BELIEVER'S WORLD	COMPUTER VIDEO

HAIR DESIGN	AUCTION
CHEF TIM'S DELI	REAL ESTATE

OFFICE SUITES
Furnished \$225 PER MO.
UTIL. & SECU. INCL.
727-577-3862

**CALVARY
CHAPEL**
SERVICE TIMES

Sat 6:00p.m. Sun 9:00a.m. #100a.m. Wed 7:00p.m.

www.ccstpete.com

Paolo Cirio

Loophole for All, 2013.

Video, 14 minuta

Loophole for All je umetničko-aktivistčki projekat koji istražuje jurisdikcije offshore kompanija kroz koncept posedovanja kompanije "na papiru". Umetnik je kreirao internet stranicu Loophole4All.com na kojoj je moguće kupiti kompanije koje koriste prednosti poreskog raja, prodajući ih po nižim cenama. Ovaj projekat privlači pažnju lokalnih i međunarodnih medija i aktivno angažuje publiku, a u isto vreme izaziva kontroverze i negodovanja vlade Kajmanskih ostrva, međunarodnih računovodstvenih firmi i PayPal-a. Umetnik po prvi put javnosti otkriva listu svih kajmanskih firmi i u kombinaciji sa agresivnom poslovnom strategijom, preokreće korporativne mahinacije u korist subverzivnih ideja. U dokumentarnom videu, umetnik razgovara sa stručnjacima i izlaže javnosti troškove offshore centara. Na ovaj način traži moguća rešenja protiv globalne ekonomске nepravde.

Paolo Cirio je rođen u 1979. godine u Italiji, gde živi i radi.

<http://www.paolocirio.net>

**Names of offshore
companies
scrapped from the
company registry**

General Register
CAYMAN ISLANDS

**website of the
Cayman Islands**

ity Search

Noel Douglas

Apstraktne sile (Abstract Forces), 2013.

Digitalni print

Umetnik iz Londona Noel Douglas je razvio grafički rad pod naslovom *Apstraktne sile*. Koristeći grafičke simbole, ikone i linije kretanja dominantnih banaka na berzi, Noel ih kombinuje sa predstavama efekata realnog sveta i globalnih ekonomskih kretanja. Ovaj rad adresira tiraniju sveta kojim dominira smrtonosna apstrakcija.

Noel Douglas je rođen 1970. godine, živi i radi u Londonu.

<http://www.noeldouglas.net/>

Field Work (Lise Skou & Nis Rømer)

Osveta kristala (The Revenge of The Crystals), 2012.
Video, 25 minuta

Osveta kristala je filmska priča u pet činova, smeštena u vreme neposredno nakon finansijskog kolapsa. Lise Skou i Nis Rømer razvijaju naraciju o trenutku iz bliske budućnosti, kada je globalni monetarni sistem uništio gotovo sve institucije, a propadanje društva postalo svakodnevica u kojoj postoji samo još poneka alternativna vizija. Glavni akter filma je mala grupa ljudi, koja u jednom vrtu osniva krhku zajednicu. Promatramo ih kako se uče osnovnim veštinama za preživljavanje i zajedničkom životu. Korak po korak, oni se bore za opstanak, pokušavajući da očuvaju osećaj solidarnosti. Ova pažljivo vođena naracija uspeva da razmotri aktuelne političke, filozofske i estetske probleme koji su od izuzetnog značaja za sadašnje okolnosti, izazvane ekonomskom krizom i brzim urušavanjem socijalne države.

Grupu Field Work su 2006. godine u Danskoj osnovali Lise Skou i Nis Rømer.

<http://www.field-work.dk>

Yevgeniy Fiks, Olga Kopenkina, Alexandra Lerman

Čitanje Lenjina s korporacijama (Reading Lenin with Corporations), 2011/2012.

Video, 60 minuta

Video dokumentuje debatu o Lenjinovom poznatom delu iz 1916. godine *Imperijalizam kao najviši stadijum kapitalizma*, između onih koji su bili u samom korenu krize: službenika sa Wall Streeta i trgovaca akcija. Projekat *Čitanje Lenjina s korporacijama* je izvorno započeo kao čitalački seminar sa korporacijskim službenicima i održan je prvi put 2008. u galeriji P. S. 122 u Njujorku. Seminar je okupljao umetnike, pisce i biznismene da bi diskutovali o tačkama preseka između savremene politike, ekonomije i Lenjinove teorije u kontekstu kolapsa globalnog finansijskog tržišta.

Yevgeniy Fiks, Olga Kopenkina, Alexandra Lerman žive i rade u Njujorku.

<http://readinglenin.wordpress.com>

*Crises of every kind ... in their turn
increase very considerably the
tendency towards concentration and
monopoly.*

V.I. Lenin, *Imperialism The Highest Stage of Capitalism*. P.29

flo6x8

Telo versus kapital (Body Versus Capital), 2011.

Video, 40 minuta

Grupa flo6x8 je u znak protesta protiv finansijskog sistema organizovala upad velike grupe flamenko plesača i plesačica u španske banke. Tako je nastao video *Telo versus kapital* koji dokumentuje nenajavljeni igranje flamenka u bankama. Ljudi jednostavno počinju da plešu bez prethodnog upozorenja i da uzvikuju parole: „Bankari, bankari, bankari, vi ste dobili pun novčanik, a ja dršku od kišobran“.

Flo6x8 se bavi bankama kao entitetom koji je, zajedno sa internacionalnim finansijskim sistemom i korumpiranim nacionalnim državama, najodgovorniji za sadašnju krizu.

Grupa flo6x8 je osnovana u Sevilji, Španija.

<http://www.flo6x8.com>

Melanie Gilligan

Kriza kreditnog sistema (Crisis in the Credit System), 2008.

Video u četiri epizode, 37 minuta

Kriza kreditnog sistema je video drama u četiri epizode, koja se bavi vodećim investicionim bankama i njihovim aktivnostima. Banke održavaju brajnstorminge i role-playing sesije sa svojim službenicima, od kojih očekuju da proizvedu strategije za delovanje u opasnoj finansijskoj klimi. Kratke epizode, u televizijskom stilu, odražavaju otuđenost današnjeg života, u kojem finansijske spekulacije upravljujući našim životima stoje pred kolapsom. Rad Melanie Gilligan je nastao 2008, što se podudarilo s ranom fazom finansijske krize. Njen rad je plod opsežnog istraživanja i razgovora s glavnim menadžerima privatnih investicionih fondova (hedge funds), ključnim finansijskim novinarima, ekonomistima, bankarima i aktivistima koji se bave pitanjem duga.

Melanie Gilligan je rođena 1979. godine u Torontu, u Kanadi. Živi i radi u Londonu i Njujorku.

<http://www.crisisinthecreditsystem.org.uk>

Jan Peter Hammer

Bankar anarchista (The Anarchist Banker), 2010.

Video, 30 minuta

Bankar anarchista je realizovan kao televizijski talk-show, u kojem domaćin razgovara sa bankarom nakon finansijske krize 2008. godine. Video je dobio naziv po kratkoj priči koju je napisao portugalski pesnik Fernando Pessoa 1922. godine. Umetnik vrši transpoziciju Pesoovog dijalog-a između bankara i njegovog sekretara u formu razgovora između bankara Artura Ashenkinga i TV voditelja Davea Halla. Ime Artur Ashenking je slobodan prevod portugalskog imena Artur Alves dos Reis, sumnjivog finansijera za koga se tvrdi da je inspirisao originalnu ličnost u Pesoovoj priči. Alves dos Reis je izveo veliku prevaru koja je uzdrmala portugalsku valutu Escudo i tako doveo državu do bankrota. Ovaj skandal je izazvao nepoverenje javnosti prema Prvoj republici i doveo do vojnog puča 28. maja 1926. godine, nakon čega je uspostavljena diktatura u Portugalu koja je trajala gotovo ceo dvadeseti vek.

Dijalog u ovom radu, iako veran originalnom tekstu, biva prilagođen finansijskim praksama neoliberalizma i savremene finansijske krize. Logika bankara kojom pobija svog protivnika i kroz koju demonstrira srž sopstvene ekonomski filozofije, pokazuje se veoma savremenom u odbrani „racionalnog egoizma“ i neskrivenih individualističkih interesa.

Jan Peter Hammer je rođen 1970. godine u Kirchheimu, u Nemačkoj. Živi i radi u Berlinu.

<http://www.jphammer.de/>

Alicia Herrero

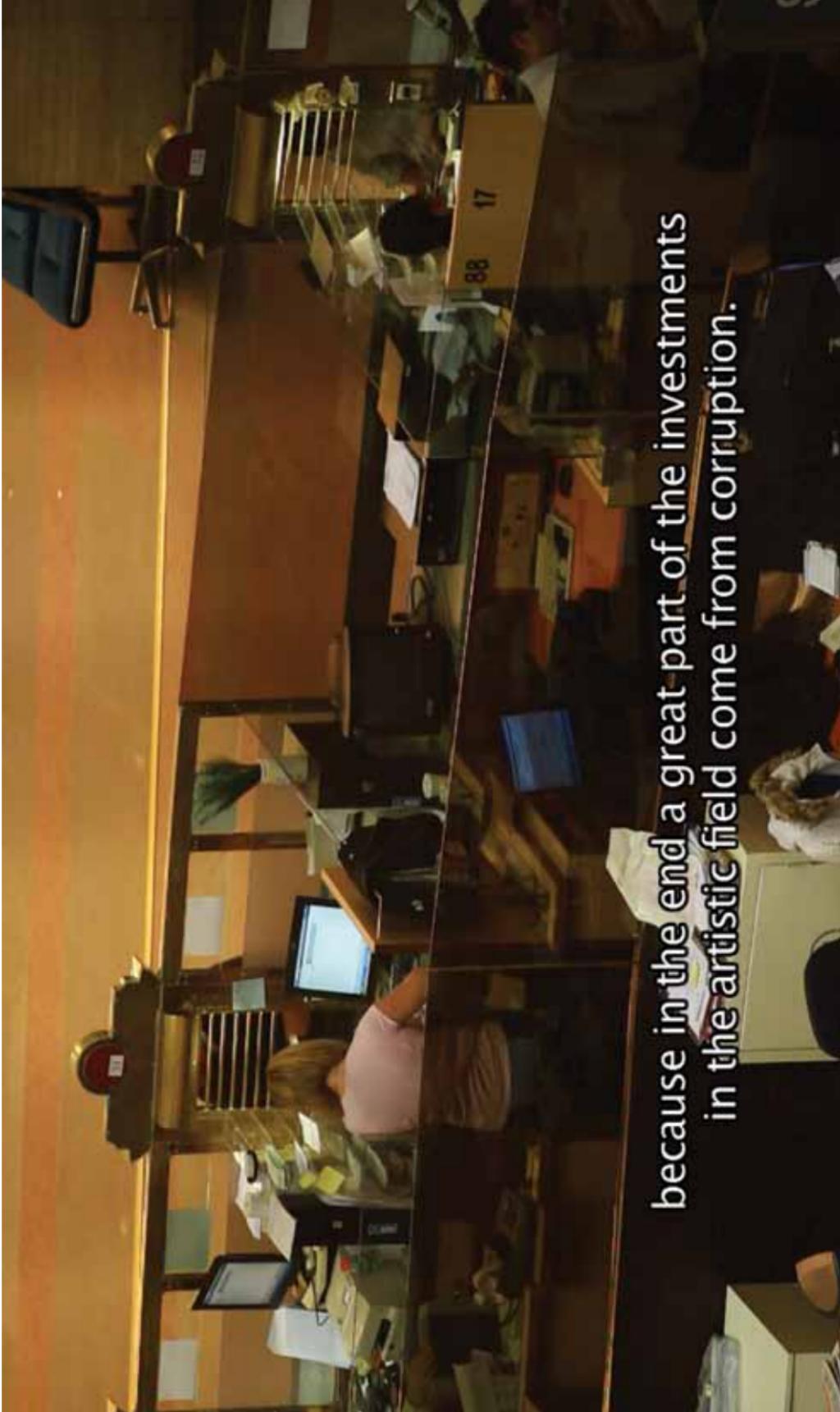
Banka: umetnost i ekonomija (Bank: Art & Economics), 2010.

Video, 40 minuta

Razvijajući kritičke umetničke projekte kombinacijom različitih medija, Alicia Herrero koristi resurse i konceptualne metode kako iz umetnosti, tako i iz drugih društvenih praksi. Njena namera je da istraži granice umetničkih žanrova unutar ideoloških okvira kapitalizma. Ona je u Nacionalnoj banci Argentine pokrenula javni forum, na kojem su stručnjaci, umetnici i aktivisti razmatrali teoretske modele i ideje o ekonomskoj i političkoj transformaciji. Tada je nastao video rad *Banka: umetnost i ekonomija*, kao deo njenog šireg umetničkog istraživanja, pod naslovom Javna rasprava: *Simpozijum u tri čina*. Ovo celokupno istraživanje se sastoji od jednog performativnog govora, video radova i publikacije, i u celini je prvo bilo predstavljeno u zdanju Parlamenta Argentine, na Kongresnom trgu (Plaza del Congreso), u Buenos Airesu, u junu 2011. godine.

Alicia Herrero je rođena 1958. godine u Buenos Airesu, u Argentini, gde živi i radi.

<http://www.aliciaherrero.com>

because in the end a great part of the investments
in the artistic field come from corruption.

Institute for Wishful Thinking

Postfordističke varijacije (Post-Fordist Variations),
2011.

Posteri, video

U IWT-ju smatraju da umetnici i dizajneri poseđuju neiskorišćene resurse kojima bi mogli da utiču na rešavanje problema u društvu. U skladu s tim, na najnoviju ekonomsku katastrofu reagovali su tako što su iznova, kolektivno osmislili ikonsku sliku današnje finansijske krize. Sredinom sedamdesetih godina XX veka federalna vlada SAD je odbila da pomogne tada bankrotiranom gradu Njujorku, sve dok nisu uvedene mere štednje, koje su ozbiljno ugrozile finansiranje javnih škola, bolnica, biblioteka i javni transport. Mnogi su u odluci predsednika Geralda Forda videli kaznenu meru i prvi korak ka uvođenju neoliberalizma. Očekujući od umetnika i političara nešto mnogo više od nemaštovitog istorijskog razmišljanja, agenti ITW nude *Postfordističke varijacije*, svitu koja bi trebalo da posluži kao istorijski podsetnik, zasnovanu na čuvenom udarnom naslovu iz *New York Times*, od 25. oktobra 1975: „Ford to City: Drop Dead.“ (Ford gradu: Crkni“).

Institute for Wishful Thinking žive i rade u Njujorku.

<http://theiwt.com>

Sherry Millner & Ernie Larsen

Rock the Cradle, 2012.

Video, 55 minuta

Video esej *Rock the Cradle* je snimljen na ulicama Soluna i na antifašističkom festivalu u Srbiji i obrađuje žestoke izazove koji su masovni protesti u Grčkoj, započeti u decembru 2008. godine, uputili diktatu globalnog kapitala i države. Autori u svom radu relociraju prošlosti političkih borbi iz Barselone i Pariske komune u današnje borbe, naglašavajući da je nova politika koja kritikuje reprezentativnu demokratiju u stanju da okupi do sada neviđeni savez isključenih snaga koje se ne mire sa postojećim stanjem: mlade, prekarne radnike, ilegalne imigrante i anarhiste. Umetnici smatraju da su ove snage pokazale zadržavajući otpor, ali i razvile opozicione oblike življenja, u stvarnim i virtuelnim prostorima, pokušavajući da ih odbrane kao autonomne, čime su započeli da iscrtavaju novu mapu zajedničkih dobara, uprkos metastazirajućoj socioekonomskoj krizi.

Sherry Millner je rođena 1950. godine u Njujorku. Ernie Larsen je rođen 1946. godine u Čikagu. Zagledano žive i rade u Njujorku.

Isa Rosenberger

Spirala – Ples smrti u osam scena (Espiral – A Dance of Death in 8 Scenes), 2010/ 2012.

Video, 11 minuta

Austrijska umetnica Isa Rosenberger, u svom radu *Spirala – Ples smrti u šest scena*, polazi od nasleđa političkog baleta iz vajmarskog perioda da bi naglasila sadašnju krizu. Zamišljen je motiv plesa smrti u formi teskobnog valcera. Rezultat je prizor destruktivnih struja, preokreta i prožimanja: mračni motiv protkan estetskom dimenzijom plesa. *Spiralu* treba gledati kao posvetu nemačkom koreografu Kurt Jossu, 1901–1979. i njegovom baletu *Zeleni sto* (Der Grüne Tisch), prvi put izvedenom 1932. godine u Parizu. Umetnica prenosi vajmarski politički balet u naše vreme, spajajući dva narativna nivoa sa motivima cirkulacije kapitala, profiterstva austrijskih banaka i spiralama plesa.

Isa Rosenberger je rođena 1969. godine u Salzburgu, u Austriji. Živi i radi u Beču.

<http://isarosenberger.sil.at/>

Dread Scott

Novac za spaljivanje (Money to Burn), 2010.

Video, 3:28 minuta

Novac za spaljivanje je performans koji je Dread Scott izveo na Wall Streetu. Krenuvši od ukupno 250\$, umetnik je spaljivao novčanice od jednog, pet, deset i dvadeset dolara, jednu po jednu, pozivajući pri tom trgovce akcijama i druge sa Wall Streeta da mu se pridruže. *Novac za spaljivanje* dovodi u pitanje jedan tabu, a u isto vreme opredmećuje upravo ono što se svakodnevno dešava na berzama širom sveta.

Dread Scott je rođen 1965. godine u Čikagu. Živi i radi u Njujorku.

<http://dreadscott.net>

